

ЦРНОГОРАЦ.

НЕЋЕЉНИ ПОЛИТИЧКИ ЛИСТ.

БРОЈ 46.

На Цетињу у Суботу 11. Децембра 1871.

ГОДИНА I.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут неђељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт год. ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8; по год. ф. 4; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Донеси, предлата и све паричнице шљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Ботору.

НАШИЈЕМ ЧИТАОЦИМА.

Још мало па ће се свршити година нашем листу. Молимо г. г. претплатнике да за времена понове претплату, како би им могли и од нове године лист уредно стицати.

Може бити да у току ове године није свакоме лист уредно долазио. Такве су околности биле. Но од нове године можемо свакоме јамчити, да ће „Црногорца“ најуредније добијати, јер смо се већ постарали за добру администрацију. И за то молимо, свакога, да претплату и могуће рекламације шаље увијек на „Администрацију“ „Црногорца“ а само рукописе уредништву. Сваки претплатник добиће признаницу, и свакоме на његово питање или потраживање какво одговори ће се или у „јавној пошти“ у листу, или писмом.

Цијена листу остаје иста:

За Црну Гору и Аустро-Угарску ф. 6.

За Србију „ 7.

За Румунију „ 8.

а за све друге земље „ 9.

Напошљеду молимо свакога, који нам што дугује, да нам пошаље до нове године или најдаље сновом претплатом, особито опомињемо оне, који су примали и „Црногорку“.

Цетиње 4. Дек. 1871.

Уред. „Црногорца“.

ФРАНЦЕСКА И РУСИЈА.

Одавно се нијесмо с потпуном пажњом обратили Францеској, а догађаји, које данас видимо у њој, праведно заслужују то. И то не само посебнице по важности њиховој, него много више по одношају, по упливу њиховом на претстојеће догађаје у Јевропи, који су одсудно скончани сријешањем нашега опште народнога питања. И због тога ћемо данас на овоме мјесту о њој да говоримо.

Француска послѣје онога ужасног пораза, којег је претрпјела у рату с Њемачком, данас је на путу да дође опет до општега значаја прије него што се могло и мислити. Не само Прурска, која је ишла за тијем да надмоћност своју у Јевропи подигне унижењем Француске, него је ево и јавно мњење држало, да она задуго губи улогу на позорници свјетској. Силно благо, које Њемачка извуче из ње, мноштво људи, које остаде на бојиштима, већина ратничке опреме, на коју је Француска толике године и милионе потрошила, па које сада остадоше или оштећене или падоше Њемцима у руке, а за тијем унутрашњи дармар, револуција, ужасни потрес, међусобно гонење и неповјерење, све су то ствари, које су у стању врло лако једну државу упропастити. Али Француска на дивно чудо прекужи ту велику опасност и што је још чудније начином, од којег би се то тешко могло очекивати. Мјесто мрке бонапартске царевине дође република, државна форма, коју је народ францески дуго и постојано желио. Али не република каква би требала, него онаква, какву је назови републиканац Тјер кадар претстављати. Све монархијске установе остадоше и сада, устав се ни дотакао није, само је име промјењено и мјесто цара дошао је председник, од којег се још њеки боје, да може родити опет цара. Па ни то није доста. Силом власти, коју је нова влада прикупила у руке, угушена је буна у Па-

ризу. Али Тјерова влада није налазила срећу земље и крајњу циљ своју у повратку мира и реда, него престави са војницима гонити народ по крвавијем улицама паризским. наставила је неоправданијем истрагама гонити најбоље синове народа француског и водити их на губилишта, од којих су пошљедње влада жртве што падоше — Росел, Фере и Кремије. Људи, који су били рођени и спреми да буду од користи својој бједној отачбини, падоше неоправдао од францеских пушака. А у исто вријеме проћерани приљиви одомађују се у Паризу и спремају себи пут на пријесто. Па и сам Наполеон, који је увалио Францеску у ову несрећу прикупља слободно своје приврженике и грози да нове невоље створи земљи, коју је унесрећил. Влада Тјерова понављала се овом приликом исто као и Наполеонова, која је често и сама изазивала немире, само да или за вријеме уклони или и са свијем смакне људе, који су народну слободу бранили против њених грожења. У толико више и прије морало се осудити ово пролијавање драгоцјене крви, што је крви француске доста и потекло гасећи жеђ спољашњег немирега непријатеља. И као што су такви поступци Тјерове владе изазвали у свему изображеном свијету — незадовољство и најжешћу осуду, тако су и још много лакше могли изазвати у самој Францеској нове покрете као предходнике ужаснога грађанског рата са погледнијем пошљедицама.

Као што рекосмо, такво стање и такви поступци владе нијесу давали изгледа никакву добру и искрени пријатељи Францеске зебли су, да освета освету неподигне, и да народ у страсти а без цели неогрезне опет у сопственој крви својој.

На срећу Францеске и човечанства данас се већ с приличном извјесношћу може казати, да је та опасност прешла. Пао је Росел, којем је сва Францеска желила слободу, као што се он за њу борио и жртвовао, и народ је потресло велико незадовољство због смрти његове, али па томе је и прошло.

Народ францески дакле показао се и опет велик. Поражен, није се дао поразу, страху, није се одао страсти. Освјестило се брзо и ево га сада, гдје се не само зауставља на путу пропасти, него се повраћа на пут напредка. То је једино заслуга његова, заслуга онијех синова његовијех, који се као Гамбета у часу очајања очајнички борили, а сада у времену хладнога размислања, најзрелије размисљају о најпречијем потребама, да се земља излечи и опорави.

Францеска налазећи се у таквом стању постаје данас већ оно, што се мислило да задуго неће, постаје важни фактор, на који се мора имати обзира с погледом на претстојеће догађаје у Јевропи. А то је баш, што и најпријед рекосмо, да нас је и побудило, да о њој да нас говоримо.

Опорављење њезино и способност њезина, за судјеловање у претстојећем догађајима познају данас сасвијем добро и они, којијех се то тиче. Због тога извјесни листови са особитом пажњом попраћују посланицу Тјерову, коју је читао у Скупштини. И они са задовољством по-

нављају ријечи Тјерове, да је Француска већ данас доста опорављена од пошљеднијех тешких удара, и то да је најбоље јемство, да ће брзо доћи опет у стару снагу своју. Они кажу, да се радују, што Француска данас једино за тијем настоји, да се изнутра уреди и учврсти, али не таје ни то, да им задаје бриге питање: какав ће положај по томе заузети Француска? Још их више страши то, што Француска већ почела сама одговарати на то питање. Укратко тај одговор значи: пријатељство с Русијом.

И није без разлога забња та. Сам је Тјер казао у скупштини, да ће се Францеска спремати, да поврати свој стари положај, а дотле да ће избјегавати сваки спољашњи заплет. Ову ријеч видимо данас обистинијену: Францеска се изнутра збиља спрема, а с поља је избјегла заплет, у који ју је могао Тунис увући, да није вјерна својој одлуци.

А која је то прилика, кад ће Француска устати да поврати свој стари положај? Нема сумње, да француски државници мисле на сукоб између Русије и Њемачке који је непзбежан. Рат је тај извјестан, а извјесно је да Француска свој стари положај може повратити само с новијем меѓаном с Њемачком. Један и исти интерес зближује дакле Русију и Француску. Русија ће чувати за се Француску, а ова ће се оној сама постојано и све више приближавати. То се и данас већ јасно показује у Француској. Никада новинарство њезино није с толиком пажњом пратило сваки напредни покрет у Русији и никада га није тако свесрдно поздрављало као сада. Шта више најважнији листови францески изриком кажу, да Францеска у свом садашњем стању мора имати за савезом Русијом. О томе су увјерени и људи на влади француској, што је најбоље изказао Тјер у својој сједници говорећи о Русији с највећом симпатијом. Према томе није нимало чудно, што здравица цара рускога цару ъемачком приликом светковине ордена св. Ђорђа, није узнемирила духове у Француској. Може колико хоће велико пријатељство постојати између оба цара, оно не може напошљеду бити бедем против догађаја, који морају доћи. Па као што је с једне страна тешко вјеровати, да ће се Бизмарк, као што смо и прошли пут казали, обзирати у својим рачунима на то пријатељство, тако с исто са извјесношћу може казати, да Русија никакво неће због тога пријатељства забавити ни бар са неизвјесношћу одлагати своје интересе.

По свему томе може се дакле Францеска сматрати као будући савезник Русије, а то је ствар од не мале важности с погледом на сукоб руско-њемачки уопште за јевропске одношаје, а посебнице за нас, који, ако у своме стању дочекамо тај велики окршај, несмијемо пропустити, да нашу ствар коначно не уредимо.

Овај пријатељски одношај руско-француски тешко ће моћи побркати ма какви спољни утицаји. Једини опасни непријатељ могао би бити унутрашње стање саме Француске. До народа француског стоји да ни тога не буде. Несретни жртава доста је пало, треба сада да спрема нове жртве за бољу срећу.

ПОЛОЖАЈ АУСТРО-УГАРСКЕ ПРЕМА ЈУЖНО-СЛОВЕНСКОМ И РУМУНСКОМ ПИТАЊУ.

У прошлом листу у уводном чланку ми смо нагласили, да је за нас важно, какав ће положај заузети Аустро-Угарска ушљед пошљедњих промјена у њој, према нашем народном питању и према оној браћи нашој, која с нама заједно очекују од ријешења старог „источног питања“ ријешење будуће судбине своје. И рекли смо изриком, да је тај положај непријатељски и да за нас у најгорем случају може имати неких тешкоћа, а за Аустро-Угарску напротив да је смртно опасан, јер са свијем извјесно навали Русију против себе, а ризикује да Пруску, једину узданицу, не додије за себе. С тога гледишта посматрају догађаје у Аустро-Угарској и сви европски листови. Сви држе, да ће Андришија упропастити Аустрију у својој охолој тежњи да ратом увелича Мађарску. Па и они, који најсмијерније гледају на најновију мађарску политику из Беча, не таје да Андришија може бити јунак, који ће дати скупило гориво на истоку потпалити. Не може бити, да и сами Мађари дошледи невриједју све ове претстојеће могућности, али се можда варљиво осјећају теушње снажни. Тако и видимо у органима мађарске владе, гдје се данас особита пажња поклања југоистоку, и свака појава овдје на своју руку тумачи. Према Србији, дојучерашњој пријатељници, са свијем су непријатељски расположени, а у исто вријеме труде се, да увјере свијет, да одношај Србије према Аустро-Угарској није баш тако рђав, као што се говори. Ми пак будући увјерени о са свијем противноме, што нам не може нимало жао бити, дужни смо пратити овај одношај, у колико се у јавности показује, па за то и саопштавамо ниже два дописа из мађарске „Реформе“, листа, који увијек вјерно казује мишљење Андришијево, а то ћемо и у будуће чинити. На овоме мјесту пак саопштавамо један чланак под горњијем насловом из Шулзекове „Реформе“, листа обично са врло озбиљним суђењем, који по некада, можда и у овоме случају, и испирираше чланке доноси, особито о Србији. У чланку се разлаже одношај Аустро-Угарске према јужно-словенском и румунском питању, какав је настао и какав може још настати ушљед „мирољубиве“ Андришијеве политике. Ево га у цијелости:

Источна криза је са свијем дозрјела да букне од чега се на све стране плаше. Све показује да ће скоро букнути лагомила гориво на балканском полуострву. Што је претстојећу опасност могло задржати, или бар одложити, што је могло везино шкодно дјелство одстравити од стране једне европске државе, којој та опасност највише грози, та иста није учинила. Па ни то није доста. Турски државници, охрабрен и на почетком аустријском политиком, силу непрестано уље у врли источни пожар. Тијем начином ускорена катастрофа, донијеће собом напосљедку везијежно пропаст турске државе у Јевропи. То је јасно и не треба никаква разјашњења. Питање је само, какве пошљедице може она имати за хабсбуршку монархију, каквијем начином хоће наши садашњи државници да предуприједо грозеће зло.

Југославенско и румунско питање, т. ј. питање дошљих дунавских земаља, за Аустро-Угарску је најважнији дио великог источног питања, а у истини и најобилнији „извор незгода“ за обе половине монархије. Оно је најтежње скончано са нашијем унутрашњијем народноспием покретом и сретно или штетно ријешене источне кризе за Аустрију зависиће од унутрашњег његовог развјетка. Онога, који би још о томе сумњао, морали би најновији политички догађаји осјестити, претпостављајући да не сада у ред онијех политичара силедија, који се држе за непогријешиме.

Прије свега гстина је, да су угњетавањем словенске и румунске народности у држави, доње дунавске земље са свијем отуђене и да су исте данас са свијем непријатељски расположене према Аустро-Угарској. У томе погледу најбољи је доказ Србија.

Одношаји ове кнежевине према аустро-угарској монархији били су у потоње вријеме ако не баш најпријатељскији, а оно добри сусједски. Особито се чинише, да је најтежње споразумљење постојало између мађарске владе и српскога намјесништва. Гроф Андришија од како је започео своје министарско дјелање јако се трудио, да задобије српско пријатељство у Биограду. Он је имао у томе своје сопствене планове, од којих је најглавнији тај, да утврди стални мађарски утицај на српску политику. У кратко, гроф Андришија тражио је српско савез-

ништво, а у томе га је потпомагао гроф Бајет, који је према Србији одржавао само похваљујућу пријатељску политику. И тако је, као што рекосмо, добро споразумљење владало његов вријеме између мађарске и српске владе, али на један пут дође нешто, што по себи није важно и прекиде мир између Срба и Мађара; а то је пут кнеза Милана у Ливадију.

Ливјени очински пријем, којег је, као што се могло очекивати, млади кнез српски нашао код руског цара, изазвао је особито у мађарскијем владинијем круговима велику бригу и онп узеше то као прекидање пријатељства са Угарском. Чуднијем случајем догоди се пут српскога кнеза и знаци пријатељства од стране Русије према Србији баш у вријеме Андришијевога славног дебата против аустријских Словена и у вријеме његовога аванзовања за заједничкога аустро-угарскога министра спољних послова. Је ли то била смишљена демонстрација против непријатељске политике Андришијеве према Словенима, или је то само случај хтјео, да се тако догоди? Доста то, да је то јако поразило мађарску господу. Мађарски консул у Биограду, Калај, био је позван у Пешту, да извјести о расположењу у Србији и сви су га пештавски министри звали и распитивали, а одатак га је и гроф Андришија и себи позвао. Мађари поступаху с том ствари тако озбиљно, као да би били најтежње изненађени руско-пријатељском струјом у Србији. Они мишљаху, да ће се ова цвјетајућа, много-наприједна кнежевина по сваку цијену држати мађарскога пријатељства, да ће се задовољити са намијењеној јој попижавајућом улогом мађарско-турске вазалне државе. У исто вријеме, када гоњаху и угњетаваху угарске Словене, а особито Србе, који су у својој народности јако оштећени, захтјеваху Мађари од Србије безусловно повјерење у мађарску политику. „Пешти Напло“, који је ту скоро најгоријем начином напао немађарске народности у Угарској и тврдио да у Угарској нема питања народности у Угарској, захтјева сада у једном Србији намијењеног чланка, од српскога народа, да вјерује у пријатељство Мађара. А је ли могуће, да Србија има наклоности једној држави, која њезину браћу угњетава?

Поменути чланак „П. Напла“ спомиње један допис из Биограда, у којем се каже, да политика Ристићева на то иде, да одведе Србију у замке Русије, но да је јавно мњење са свијем противно Русији, па увјерава противно тврђењу свога дописника, да данас збиља лебди дух Ристићев над српском политиком. Пут у Ливадију, каже Деаков орган, или је збиља политичан знак, или је демонстрација у интересу извјесне политике, а обоје је Угарској непријатно. Али ни Угарска ни монархија нијесу ништа учинили, што би ту политику правдало. Угарска, а данас би се скоро могло рећи и цијела монархија остаје вјерна начелу, која у подунавскијем земљама гледа не на непријатеља, којег презире, него пријатеља, којег задовбити мора. Таква је политика почела од године 1867.

Тако „Пешти Напло.“ Узмимо, да по себи невини пут кнеза Милана у Ливадију збиља политичко значење има, као што увјерава Деаковски лист, што је Угарска и монархија учинила, да предуприједи такву њима неповољну политику српску? Али су се грофови Бајет и Андришија страха пријатељски показивали Србији, а у исто вријеме штурвали су са Турском против праведни тежња хришћанских народа на истоку за слободом и независношћу, и радили су да утврде турску власт над подунавскијем земљама и одобравали су насиље турско у Босни. Је ли могла таква дволучна политика задуго остати прикривена Србији? Није ли морала Србија увидјети, да то њу вријећа и да спречава њезине тежње к независношћу, и њезин задатак, да стане на чело југословена на балканском полуострву, су чим се Срби носе? И нијесу ли Мађари своју жестоку мржњу према јужнијем Словенима поново показали, нијесу ли Словенству рат објавили? Нијесу ли иза ријечи одмах и па дјело дошли? Доиста, ваљало би само на кантар ставити гњев због злостављања Хрватске и Срба у Угарској, који се сада у биоградскијем листовима очитује, и зло би испало по до садању мађарску политику.

Подунавске земље ваља подупирати, вели „П. Н.“ Против кога? Ваљда не против Русије? И ваљда не утврђењем турскога господарства? Или мисли пештавски лист те земље тијем задовбити, што њи мисли против руске тежње за остварењем захтити подвргнућем под мађарско-турску хегемонију?

Политика с опијем начелом почела је год.

1867, вели „П. Н.“ Ако он ту политику у нашем смислу узима, онда има право, саме је требало још додати: и сада је достигао врхуна свој. Но ако је узима као истинито пријатељску, онда морамо на жалост казати, да је аустро-угарска политика остала скоро при своме почетку од г. 1871.

Медене ријечи мађарских органа према Србији нијесу нове. Тако исто слатко говоре Мађари и славенскијем народностима у Угарској, које они муче и угњетавају. „Несебичност“ мађарске политике, о којој „П. Н.“ говори, позната је не само Србима него свему свету. А што „П. Н.“ кратковидо српском народу пребацује да незна, коме се, а још мање од кога се обрће, то је доста лакомислено. Та ваљда српски народ најбоље зна, какву ће политику водити, и неће чекати, да га тек Мађари науче!

Најтежње је од „П. Н.“, што каже, да се не одаје обмахнама и да у самој мађарској интересу неће ни тешкоће, па које је Угарска ударила, ни крити ни смањивати. Ако дакле уићи те тешкоће и опасности за Угарску и монархију, онда пека помогне да се отклоне, али не правнијем ријечима и увјеравањима, него заступањем правичне политике. Прије свега нека Мађари задовоље Хрватску и немађарске народности, пека се оставе рата против свега Словенства, па онда се неће морати особито трудити, да задобију српско пријатељство. А дотле Србија ће наравно тамо тражити своје пријатеље, гдје ће их наћи.

СНАГА РУСИЈЕ.

Поглед у прошлост показује нам, да је снага Русије до кримског рата, перачунајући убојне лађе, износила 1,400,000 војника са 1800 топова, али само на папиру, јер у кримском рату Русија је могла само 100,000 војника употребити, оно је друго употребљено за операцију војску, за посаду дунавских кнежевина и руско галичке границе.

До године 1860 беше руска моћ у мирно доба на 578,000, у ратно на 868,000 војника одређења.

Сада је по плану Миљутиновом цела војска руска преобраћена, и састоји се у ратно доба из 50,954 официра и 1,650,000 војника, од којих на војску европејске Русије долази 32,818 официра и 1,332,543 војника, на војску кавкаску 4071 официр и 163,211 војника. Укупни број баталијона износи 1293, ескадре 280 и топова 2574; од ових армада европејске Русије има 1129 баталијона, 260 ескадрона и 2278 топова кавкаска војска има 126 баталијона војске и 162 топа.

У мирно доба имаће армада 34,707 официра и 736,000 војника, перачунајући оних 37,000 војника окружних команди у европејској Русији. Коном укупном броју треба и Козаке и нову „државну обрану“ урачунаати. У случају европејског рата ваља само доње Козаке рачунати, који броје 66 коњаничких пуковника и 14 батерија, свега 64,000 војника и 116 топова. — Извизмајући местне војне делове и државну војску бројаје европејска Русија активне покретне војске: 869 баталијона пешака (948,860 војника с официрима), 208 ескадрона и 396 сотнија (109,000) коњаника, 2488 топова (81,800 вој.) и 16 баталијона женскијех трупа (19,000 вој.) Дакле у случају рата рачунајући парк (31,000 вој.) и болнице (44,800 људи) може се дићи скупа од прилике 1,234,460 људи на оружје.

Што се организације изванредне ове снаге тиче, од сад ће се сува војска Русије у миру делити на пољске и местне трупе. У рату ће се ова војска ставити у ратно стање, резервне ће се трупе устројити и у изванредним околностима подиће се државна обрана. —

Пољске трупе задржавају своју садању организацију са 47 пешачких, 10 коњаничких дивизија, 8 стрелачких бригада, 123 батерија са техничким и саоптетским трупима. Местне трупе са свим ће се на пово устројити. До сад беше одређење, организација, и наименовање ових трупа врло различно. Њима су припадале градске пуковније, баталијони и команде, окружни баталиони, окружне, местне, етанске и ескортске команде, баталијони, ескадре и батерије резервне, телохранилски гарнизонски баталијон и на последак учитељска трупа. Овој разноврсности у организацији и наименовању ће се крај учинити. Главни одређење местне војске са новом организацијом биће, да у ратно доба одвоји кадре за: 1. резервне трупе и пешачке артиљерије, 2. оделења свију оружних разноликости. У миру имају местне трупе одређење: 1. унутарњу

службу вршити: 2. рекруте обучавати и јахаће коње дресирати; 3. упражњавати кад и кад ур-лаубере и резервисте.

Нова организација местних трупа моћи ће у ратно доба покретну резервну војску од 30 пешачких дивизија, 24. резервни артиљеријских бригада са 96 батерија (768 тонова), 24 лете-љих парка и 24. трењских оделена сачињавати. Осим тога остају у градовима 96 баталијона и 24. компаније, — даје 120 местних баталијона, 14 местних батерија, 52 местне ескадре и 4 местне саперске роте, којима ће бити дужност, да нове баталијоне, ескадре и команде за попу-њавање активних делова војске обучавају.

Ратна морска сила Русије била је осим ка-спијских и камчадских флотила до кримског рата у првом мору ова: 30 линијских лађа и фрегата, 5 мањих лађа и 95 тоновских чамаца, свега са 2460 тонова; у источном мору 45 ли-нијских лађа и фрегата, од прилике 100 мањих лађа и 200 тоновских чамаца, свега са више од 4000 тонова, укупно 67 линијских лађа и фре-гата, 152 мање лађе и 295 тоновских чамаца са 6500 тонова.

После Севастопољске пронасти, гдје је го-това сва морска руска сила пропала, одржала се она до 1865 године овако: 327 лађа и тонов-ских чамаца са 3900 тонова.

Данас броји руска флота у Јеврони 43 о-вапичких, линијских лађа, фрегата и 252 мање лађе, свега са 1754 тонова повијих система и највећим калибром.

Оружање сувоzemне војске, оружјање флоте стоји скоро једнако са осталим државама.

Обратимо се ближеј чињеници, просветном моменту, на ћемо видети, да Русија после Се-вастопоља ничега жалити није, да своју војску образује. Око 14,000 душа поучаве се годишње у војничким руским школама, и сваке године око 1500 младих људи дођу у војску из тих школа, који су скупа образовани и способни за офицере. Оно дакле, што народ из своје снаге не може да привесе отачбини, то се тим војнич-ким школама добија. За то се руски официрски кор може и са самим пруским мерити у смотре-њу, образованости своје.

У смотрењу моралних фактора, Русија је врло утекла од других држава. Жарка љубав простог човека, сирам своје отачбине и укинуће робства може Русији гарантовати успјех.

Чини нам се, да оне рјечи после кримског рата: Русија се опоравља. пису бадава речене, јер се Русија сада са ма којом државом јевро-пејском мерити може.

Само још то можемо рећи, да нам је жао што политика Русије није па токој висини као војничка њена образованост.

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

„Народ“ доноси из мађарске „Реформе“ два дописа, један из Петрограда, други из Бу-варешта. Саопштавамо их заједно са примјетбама „Народа“, јер „Реформа“ овиме доста освјет-љава одношај Мађара према Србији и Румунији:

„У допису из Петрограда се говори о же-литби кнеза Милана, и гласи овако:

„Ви сте по свој прилици већ чули, да је неумољива политика једну руску царску принце-зу одредила за жену српском кнезу Милану, који је међутим још дапас сјао по имену кнез.

„Знајући, да се овај глас тиче у првом реду наше Мађарске, за то ћу вам коју о њему проговорити.

„Ристић, други српски регент, одавно је већ измислио ону „велику идеју“ да ожени српског кнеза са једном великом кнегињом из царске руске куће. Је ли само ова намјера од-вела кнеза Милана у Ливадију, то ми није познато, али то је сигурно, да је и ово био један од разлога. Блазнавац је најмање у три пута у ову жицу код генерала Игњатијева дирнуо, који је као што се знаде у исто доба био у Ливадији. Што су докапчили у том послу том приликом неznam, али то много и незнач, јер у овој ствари најважније је, што вели на то велики кнез Николајевић који као отац има ту рећи последњу ријеч. Овај се пак изразио овако: „Ја своје кћери љубим, не могу их дакле продавати. Против кнеза Милана немам никаквих приговора. Против кнеза Милана немам никаквих приговора. Само би овај наравно најпре морао видети ве-лику кнегињу. Само ми се чини, да стање тога младога владара није доста сигурно. О сигурно-сти престола не може бити рјечи у оној земљи, у којој од кад се ослободила није ниједан вла-дар изгубио до на крај своје владавине. Кнез Милош остави владу; кнез Михаил био је 1842

год. изгнат, а 1868 разбојнички убијен; кнез Александар може се радовати да има живу главу. Тешко је дакле једном оцу дати своју кћер у тако несигурне одношаје. Исто је ово било узрок што писам дао кћер кнезу Карољу за вје-реницу. Али још нећу рећи последње рјечи. Пре свега треба да се млади виде.“

„Можда ће дакле кнез Милан, кад буде проглашен пунољетним, поћи у Петроград. Си-гурно ће Ристић, који своје намјере тврдоглаво тјера, све употребити, да до цели дође, а с друге стране можете као сигурно држати, да ће му Горчаков и Игњатијевић ићи у оном на руку, Но за сада не може се још казати, хоће ли се ова идеја остварити или неће; мени се чини да пре неће него да хоће, ако се т. ј. у вре-мену између данашњег дана и мјесеца Августа будуће г. не догоди што, што ће па Петроград пресију моћи учинити. Ако се ова женитба и удаба оствари онда ће наравно у политичном стању ствари на доњем Дунаву велике промје-не наступити — то је са свим сигурно ко два пут два четири. Србија ће постати у овом слу-чају руском провинцијом, а не треба ми разла-гати шта би то значило за Мађарску а и за сав запад. Ја држим, да ваља дипломатија не може допустити да се ово догоди. А Андришију може овај план служити за опомену, да му више ваља пазити на исток, него што су чинили његови предходници, који су исток скоро са свим зане-марили.“

Ту боли, вели „Народ“. Је ли ово истина, што дописник пише, или боље, што „Реформа“ штампала, или је, то неznamо: али видимо, да ће мађарска дипломатија од прилике ово и оваково шта говорити сједне стране Русији, с друге Ср-бији. Ону ће плашити пређашњим превратима, а ову руским господарством. Али ми држимо, да гроф Андриши пије доста урадио. Сад већ знаде и Русија и Србија, шта гроф Андриши у-право хоће и жели; он је сувише себе и напре-ма Србији и према Русији разкончао.

У допису из Букурешта употребљене су по-ве боје. Ту се пјева ала пјесма кнеу Карољу и Турској, да се скува клинчорба Русији.

„У Влашкој се хоће опет све да разпрсне, па да наступи смјеса и мутљаг, из кога ће је-два кадгод изићи чврста „романска држава.“

„Романи неће да се задовоље са оним по-ложajem, ког су од чести сами причинили, а од чести им је њихова хрђава талија дошла. Министри стоје само увјетно и уноду уз кнеза. А бечки и берлински кабинет нема више воље шалити се.

„Сенат и камара неће да осигурају власт-ницима жељезничких обезбица 5 по сто мисле-ћи да могу и олакше проћи. Кнез је противан овим напорима, и одказао је народу пријатељ-ство на свагда.

„Нема ваља владара у свјету, кога тако безобзирно напздају и пољажавају као овог хохоцолернског принца.

„Опозиција — а опозиција је овдје сваки коп зна читати и писати — баца му на образ бласто и смет, и говори му у очи такве ствари, за које би се сваки приватан човек на суд обратио.

„Из сигурних извора дознао сам, да је кнез Карол одлучио на сваки случај оставку дати како се питање о жељезници доврши, па ма се ово како рјешило, — а Романија? — Ром нија стои пред једним великим питањем.

„Зна се, да су из Берлина и Беча скоро равнотласне ноте овамо послали, у којима се су-вонарно каже, ако законодавно тјело стране вје-ровнике непамир, може наступити случај, да они сами помажу. Може се уредити за Романи-ју комите, кои ће земљом управљати као у Ту-нису, и ако се ове две кнежевине разлуче, и кроз кајмакаме стану управљати, које ће порта наименовати, то неће порта томе бити противна. Надају се да сенат и камара неће хтети самоу-бијство учинити, и да ће пређе принети и жрт-ве да се изравнају учини, чега ће ставити на коцку најсветије земаљске интересе. Али увјек постои питање, да ли ће то Романи учинити, и зато још једнико постои брига да су дани Ро-манији избројани.

„Порта једва чека да се камара у том из-зрече, и већ ће јој предложити питање у погле-ду уговора, које је Романија учинила. Већ је и предава како овдје тако и у Петрограду општра нота у овој ствари. Ако се ствар окрене на зло онда ће Мехмед-паша позвати кнеза, да упишти те уговоре, или ће порта сама узети у обрану своја права. А ово може Турска данас с успје-хом чинити. У овом послу неће Турској ни је-дне противне рећи ни Аустро-Угарска ни Ње-

мачка. Ангелија не може порећи Турској право рећи коју у оном случају, кад Романија прави уговоре са другим државама. Та ето и у Ту-нису помагала је Ангелија султану, и г. Елиот игра баш сад опет велику улогу у Цариграду. Поред Француске може се још и данас радити шта је ком воља, кад су се усудили дирнути јој у интересе у Тунису, па је ћутала. Остаје дакле само Русија. Но ова ће једва дочекати, да се она унија разпршти, која јој није никада у ра-чун ишла.

„Паравно је дакле, што је министар-пред-сједник у оваковим околностима оставку дао, и што други министри неће поднипошто да остану у служби. Но шта да буде с владом? Тешко да има странке: која би се крме латила; ни сами првењаци неби се за ту отимали. И тако живи-мо у жалостној министарској кризи — у кризи државној.

„Ако и узмемо, да ће Романију срећа и са-да послужити и спасти, али морамо признати да ова држава неможе на дуг живот рачунати. На брјегови Димбовице неможе никада здрава др-жава постати, јер у тамошњем народу нема за-то нуждних увјета. Само један отчински абсолу-тизам могао би тако у скупу одржати елементе, иначе мора крај бити.“

Овако се чита у мађ. „Реформи“ о Романији. Морамо признати, да су одношај мађарске дипломатије и напрема Романији са свим жало-стни.

Види се, да је гроф Андриши обгрљено с о-бје руку Турску, а уједно да се нада помоћи од Њемачке.

Је ли ово истина, то можемо за сигурно узети, да Аустро-Угарска под новим министром спољашњих дјела говори о миру а мисли о рату.

А ако се у овом и варамо, неварамо се у том никако, да је она одказала пријатељство и Србији и Романији.

Д О П И С И.

Из БОКЕ КОТОРСКЕ, 8. Дек. — Одавно не виђох у вашем цијењеном листу каква до-писца из нашег питом. Боже. До душа и нама да се дешавају догађаји од каквог особитог значаја, који би по својој вриједности интересирали чи-тајућу публику. Прошла су она времена кад се Боки ради догађаја особита пажња поклањаше, и с нестрпљењем гласови чекаше, од њих остаде само успомена, која може служити за наук са-дашњим и потоњим нараштајима. — Као што ре-кох, нема особите какве новости да је доставим свијету, ал' има опет ствари наших, домаћих, о којима по важности својој треба коју прогово-рити, јер дубоко засијецају у живац нашег на-родног живота, а пошљедице могу бити штетне за ствар народну у овој малој покрајини, ако се за раније не потражи лијека да се одстрани.

Намјера ми је да проговорим коју о нашем друштвеном стању, о опшњинском раду и о шко-лама. Тема је доста замашна и много би се дало говорити, но ћу гледати да што краћи бу-дем, а уз то да остане времена и за други пут ако би нашао за нужно да се која сувише каже. —

Што се тиче нашег друштвеног живота, то се опазило да је од потоњих жалостних и кр-вавих догађаја јако отрован, што би напротив требало да су нас опаметили и сви чврсто да се држимо једнога правца, да смо једне мисли, а личне зајевнице, омразе и освете да се искор-истије као најопасније чинилице наше будућно-сти. Напротив, на жалост, по свуда види се да се ова зараза јако раширила; народ по градо-вима и селима подијелио се на различите сасви-јем једна другој противне странке; а градови у томе предвече и шта више подржавају поције-паност у народу. Противници ствари народне радују се и већма разпирују овај опасни жар у народу: а то је сасвијем природно, јер њихови битни интереси то изискивају, — а вјештине у томе имају и сувише, није им то посао од јуче.

Иза овога да пријеђем на опшње. Зло, које се показало у нашем приватном животу прешло је и у рад опшњински. Ту на први поглед да се опазити нерад и немарност у сваком обзиру. Све што је опшњинско, све некако изгледа лоше. Напредка ни једног јединог корака нијесмо учи-нили, и много ће што, што је постојало, укину-ло се и побркало. Састанци, договори и сјед-нице бивају у ријетко. Старе штетне њеке уста-нове нијесу укинуте, а закључци ради напредка и добростања општег или у живот неступају, или је слаб надзор од дотичних лица да се из-вршују. Та ето једва смо чекали да противни-цима народног напретка власт и управу из руку

изучамо и много нас је труда и жртава стало док постадосмо ми главари и управитељи општина, на каква смо напредак учинали? Стојимо на старом темељу и у њским обзирима готово ложијасе. Истина, поможе се одрећи родољубље данашњим начелницима и осталијем главарима по општинама; ал' родољубље право онда се тек може назвати, кад живи са свом енергијом настојмо о оној користи, кад труда не жалимо да се оствари све оно што се клоњи к добру и напредку. Родољубље треба дјелом засаједочити.

Што се пак тиче учених заведења — наших народних школа, ни с тајем не можемо се похвалити, не можемо са свијетлијем образом другима у очи погледати. Истина да школе стоје у свези са опшном и њеном управом на многим мјестима, пак се мала ил' готово никаква пажња обраћа као и свему што је општинско, по има и таквих с којима општина грађанска нема никакве власти, а то су неће тако зване фондационе с којима приватна општина рукује, а онет неће из добровољних прилога издржавају се, — пак и ту никакво стојимо. Та, браћо Бокези, ми смо познати са свијетом боље по ма који дио нашег народа, ми познајемо Америку, Инглишку и друге образоване и напредне земље, од њих смо могли чути и виђети како настоје о школама и уџном напредку; њих је школа попела до оне висине на којој се данас налазе. — Дакле настојмо и ми да нам учидишта цвјетају, отресимо се пехастава најпрвг отрова који пријечи наш напредак а нашијем непријатељима не дајмо прилику да се топе у радости гласајући нашу неслогу и наш назадак!

Ми смо још на вријеме да поправимо све оно што међу нама није у реду, ал' ако и даље немарни остасмо, може бити касно. Та ето нису далеко нови општински избори, на би ласно могло десити се, да у неким мјестима поджемо противницима који су истина бројем у мањини, ал' за себе раде и јавно и тајно: они не смјвају. Највише је у опасности општина Которска у којој се на жалост све вишеспоменуте мане појаболое опажају. Дакле на рад!

ЉЕШКОПОЉЕ, 1. Децембра. — Ја сам нама у своје вријеме јавно о сукобима, који су се прије неког времена догодили на граници турско-прногорској, и као што смо разумјели влада прногорска учинила је тада све што треба, да се у будуће такви крвави сукоби избјегну. Но шта вриједи то код разузданијех Турака. Шта помаже то, кад се турска власт мало стара о томе, да без невоље не буде кавге, и да погранични народи у миру живе? Она може трубити колико хоће да иде за редом и миром, ми који смо толико несретни да живимо у Турској, знамо најбоље, да је не само нама додијала разузданост Турака, него да они и преко туђе границе непријатељски настрју. Онај пошљедњи крвави догађај, оне узајамне освете, које су Турци изазвали, могле би свакога освјестити и упутити, да мирно и поштно живи педирајући у туђе право и добро, али Турцима не помаже ни то, они остају они исти злочинци, који су били од увијек. Ево вам опет једнога али јасног доказа. (Да је један на по јада, али их имамо већ и сувише пред собом. У.)

Погранични Турци траже освету пад Црногорцима Пинерима и једнако се паходе по свијема крајевима до Црне Горе тражећи згоду, да којега посјеку. По неколико људи заједно са дугијем пушкама и данас иду по дну Дука, Дужице и око Жабљака чекајући да нађу на којег Црногорца, премда то неће дочекати, јер се Црногорци чувају, не што се боје Турака, јер да их се небоје то су показали до данас небројено пута, него зато, што слушају наредбу свога господара. На велику жалост и жаде наше тога у Турској нема, нити амо ко запоједна нити хоће ко да слуша, него свуда нуста самовоља влада, од које једино раја страда. (Али ће и Турска напошљедку због ње страдати. У.)

И тако кивни Турци јурну ту скоро у Подгорицу јер су опазили два повљанина, на помислили, да су Црногорци. И тргну ножеве и замете се на њих. Новљани пашавши се изненада у невољи не имадоше куда, него побјегну на чардак заботив да се спасу, говорећи да пијесу Црногорци. Ово је јако узрујало сву варош. Питаћете шта би с Турцима? Ништа, разишли су се мирно, мјесто да их је власт уапсила, што су проузроковали толики немир. А да је власти стало до тога да отклања сукобе с Црногорцима, она би оне Турке још више каз-

нила због тога, што су јавно ишли за тијем да се побију с Црногорцима.

Овакви догађаји задају мирнијем људима много страха, јер се боје да Црногорцима не додијају ова настрадања на да неотраже сами себи правичу, кад влада турска неће или не може да заузда самовољне Турке.

ЦЕТИЊЕ, 10. Децембра. — У прошли попећеник прослављен је онје уобичајенијем свечанијем начином имендан Њ. Свијетлости кнеза Николе I. Службу бољу одслужно је преосвештени митрополит г. Иларион, са овдашњијем свештенством, којој су присуствовале и Њихове Свијетлости кнез и кнегиња. По служби пуцала је пред манастиром батерија тонова. Из цркве се ишло у двор на честитање, послије којега је био објед, а у вече вечера и забава. У очи самога дана била је сва варош освјетљена.

На истој служби пјевало је пјевачко друштво, које се скоро установило под управом г. Шуца, бившега учитеља которског пјевачког друштва „Јединства“.

— 9. Дек. — Од прошле нећеље бави се у пријестоници нашој г. Иларионов, руски консул у Мостару. Као што смо већ јавили он се премјестно сада у Дубровник, гдје ће заступати г. Јопина за вријеме његова отсуства, а сада је био дошао на Цетиње, да се претстави Његовој Свијетлости кнезу Николи. Јуче је одутовао одавде преко Ријеке у Скадар.

— 9. Дек. — Њ. Св. кнез Никола отпутовао је јуче са својом свитом на Црнојевића Ријеку, гдје ће до сјутра пробавити. Данас ће бити на ријеци исто тако званој велики годишњи риболов, о којем ћемо првом приликом више говорити, јер ће доиста занимати српски свијет, да сачна о њему, јер је то један обилан извор живљења народу оне околине. Кад је добра година може у један пут да се ухвати шездесет хиљада ока.

— 10. Дек. — На Никољдан произвео је г. митрополит досадашњег ђакона г. Филипа Радчвића за свога протођакона.

— 10. Дек. — За кратко вријеме имаће и Црна Гора своју војничку банду. Бивши учитељ пјевана которског пјевачког друштва „Јединства“, г. Шуца, који је првје био у аустријској војничкој банди, примљен је за учитеља црногорске банде, а изабрани су до сада до двадесет црногорских момчади, које ће он обучавати. Желимо овој у Црној Гори са свијем новој устаноји што боља успјеха.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Француска и колико је дубоко утопула у море разповрснјех невоља, опет је искочила на површину и о њој се почиње у свијету и више и живље говорити колико о унутрашњијем, толико и о спољашњијем стварима. На првоме мјесту стоји данас посланица Тјерова. О њој се њеки изражавају са великијем незадовољством, а многи напротив. Међу прве спадају аустро-угарски владини органи, и то за то, што се у посланици одношај Францеске према Аустрији лукаво мимолази, а према Русији очито пријатељски изражава. А ми и колико се не можемо са свијем омијати с Тајером због његова полутанства, баш због тога морамо поздравити његов добар правац у спољашњој политици исказани у посланици.

С орлеанскијем принципима још се доста занимају у Францеској. 26. пр. м. имали су они договор с Тјером. Он их је примио одлично, дуго се разговарао с њима, али до споразумљења није дошао. Тјер их је свакојако одвраћао да негулазе у скупштину, као посланици, јер би то могло породити велику узрујаност. У исто вријеме позивао се на њихов патриотизам и самопожртвовање и причеви су се с њим растали објежавши му, да ће се разговарати још са својијем приврженицима.

Исти принцип одрекли су се права потраживања свију својих добара, које је влада продала и који износе до 40 милијона.

Један тајанствени догађај узрујао је духове јако у Францеској. Чује се наиме, да је влада наредила да флота буде спремна да сиречи долазак Наполеона III. с инглишке стране, који смјера, да учини нов повратак с Елбе. У Версаљу држе, да је Наполеон кадар то учинити.

Жил Фавро издао је једно ново дјело, у којем се казује, да је кнез Метерних, аустријски посланик у Паризу, казао при својој првој по-

сјети код Жил Фавра, да је немогућан мир без уступка Елбаса, и да је умјешање Аустрије због тога било немогућно, што је Русија изјавила, да ће се опда и она улести.

У Аустрији је најсретнији данас Андрашија, јер и у њој и у иностранству једнако о њему говоре, и ако је тај разговор веома неповољан по новог спаситеља Аустро-Угарске. Плаћени листови труде се, да докажу да је Андрашијева нота ујерсила свијет о његовој мирољубивој политици, али за то онет руски политички листови кажу да невјерују Андрашију и да се боје да ће он Аустрију увести у рат, у којем ће она свршити. Најсмијешније је у цијелој ствари што њеки, особито мађарски листови кличу, да је јевропски мир осигуран, јер нота Андрашијева мирољубивијем духом дине. Дакле невољна нота једнога Андрашија кадра је да сиречи природни ток догађаја и интереса појединијех народа. Растећа охолост умаљује памет.

Вјести из Инглишке једине су о опасној болести нашљеднога принца. Нико се ненаде, да ће остати жив. Из све Инглишке стижу у Лондон телеграми о узбуђењу, које је народом овладао због тога. Када се узме, да народ инглишки баш прје много очекивао од болнога принца, као будућег краља, и да због тога још жели дуг вијек данашњој краљини, онда се по овој жалости за принцом може јасно видјети, колико су Инглези још монархични. Свечаности и забаве, које су проишлијех дана биле заказане, све су одгођене у знак тузбога саучешћа према нашљеднику, који се с душом бори.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Иметак и доходак руских самостана). Петроградске пошине изказују иметак и доходак поглавнијих и познатијих самостана у Руској. По том изказу носе приходи представника самостана првога реда међу 60 и 40 хиљада рубаља, приходи осталих представника међу 10000 и 1000 рубаља. Тројички-Сергијев манастир (код Москве), који је одирије посједовао 100,000 душа, има сада 500,000 рубаља дохода. Доходак кијевског самоскана јоште је већи, јер онје продавање воштенних свијећа много више унаша. Самостан Александра Невског у Петрограду ужива осам скупна прихода са њиведена два самостана посебан доходак, а то је даћа од свега жита, што се у Петроград увезе. Колико је тај доходак, може се просудити одатле, што је граду даћу недавно од самостана за милијон рубаља одкупити хтјео, али је самостан није хтјео за то дати. Иза самостана првога реда вуче највећи доходак Иверска капела у Москви, спадајућа к самооталу нерервнском. Попријеко има доходак на годину 100,000 рубаља. У повгородској епархији цијене самостан св. Бурја најбогатијим; веће да има у готову само главницу преко 740,000 рубаља. Доходци свих 24 самостана у тој епархији изнашају од прилике 140,000 рубаља на годину. Главнице самостана рјезанске епархије, и то само оне, што су сачрањене код државних вјересијских завода, изнашају 200,000 рубаља.

(И јоште једу људе.) Њу-јоршки листови приповједају да је у Јадмеду на Хајтину затворепа прнка жена, ипаче честита гласа, јер је двадесет и шестеро дјеце заклала и појела.

(Уздржање стајаће војске.) У Инглишкој стоји протак момак на годину 1000 ф.; у Русији 481 ф.; у Францускај 469 ф. 86 нов.; у Њемачкој 405 ф.; у Турској 369 ф. 70 нов.; у Италији 357 ф. 42 нов.; у Аустрији 288 ф. 70 нов.; у Швајцарској 115 ф. Ну гдје частика, особито виших баш је противбо, јер које се државе више за просту момчад брину, недају сфичином, особито даље од пуковника и генерала велике плаће, као оне државе, које се мало брину за удес протак. Тако у Инглишкој, Француској и Русији не може највиши достојанственик војнички имати преко 10,000 ф. дотим у Аустрији може и пре 12—14,600 ф., а у Италији 13,240, да неспоминемо турске паше и везире и Наполеонове маршале. (Обзор*).

(Цар Вилим и амерички погорелци у Чикагу.) Њемачки је цар послао погорелцима града Чикага у сјеверној Америци 1000 талира, а престолник 500; али поносни, и тим према стадишу маленим даром, увјерени Американци послаше натраг ту своту, додавши уједно, да тако малене своте од једнога цара некаре примити. Како је на цара та одношљка дјеловала, може се мислити. У осталом то карактерише шкртост Пруса, за које и Њемац Арколај вели, да пијесу Њемци